

Sykehjemspresttjenesten i Oslo

I forbindelse med behandlingen av Oslo kommunes budsjett for 2016, ble det vedtatt at sykehjemspresttjenesten skulle evalueres. Sykehjemsetaten har foretatt en egen vurdering av denne tjenesten. Oslo biskop og bispedømmeråd har samtidig benyttet anledningen til å lage en egen vurdering av ordningen med sykehjemsprester som følger nedenfor.

1. Bakgrunn og dagens situasjon

Historisk bakgrunn

Spørsmålet om egne prestestillinger ved Oslo sykehjem ble reist i begynnelsen av 80-tallet. Det førte til at Oslo kommune og Oslo bispedømmeråd ble enig om at det var et behov for denne type stillinger, og at Oslo kommune skulle yte tilskudd til disse. Det var en felles forståelse om at menighetene ikke hadde tilstrekkelige ressurser til å betjene behovene på de store institusjonene som vokste fram på 70- og 80-tallet. Det var derfor enighet om at sykehjemsprester skulle betjene beboerne med samtaler ved de avsluttende faser i livet, med gudstjenester, nattverd og begravelser, samt være en ressurs for ansatte og pårørende i ulike situasjoner.

Oslo kommune bevilget i 1986 kr. 3 mill. til denne tjenesten, og ga Oslo bispedømmeråd i oppdrag å forvalte disse midlene i tråd med forutsetningene. Dette tilsvarte 8,75 årsverk. Det ble ikke stilt krav om rapportering tilbake til kommunen etter det Oslo bispedømmeråd kjenner til, men bruken av midlene har inngått i bispedømmerådets årlige rapporteringer og revisjon til kirkelige myndigheter. Ordningen har blitt videreført fram til nå som resultat av den årlige budsjettbehandlingen i kommunen. Det er helt uproblematisk med en formell rapportering i fremtiden.

Situasjonen i dag

I dag bevilger kommunen kr 4 611 000,- som overføres bispedømmerådet til sykehjemspresttjenesten. Fram til 2015 har dette vært tilstrekkelig til å finansiere 8,75 årsverk. Grunnet lønns- og prisvekst har det fra 2015 ikke vært tilstrekkelig til å dekke stillingsrammene. Likevel har Oslo bispedømmeråd på kort sikt hatt anledning til å ha noe mer sykehjemspresttjeneste de senere årene enn det har vært budsjettmessig dekning for grunnet vakanser, sykdom, og oppsparte midler. I 2016 dekker bevilgningen 6,45 årsverk. Det er altså en reduksjon på ca. 25 % i forhold til det opprinnelige antall stillinger det var enighet om.

Så langt bispedømmerådet kjenner til, er det i dag sykehjemsprester i ulike deltidstillinger på 21 av Oslos sykehjem. I tillegg finansierer Kirkens Bymisjon (1,7 årsverk), Cathinka Guldbergsenteret (1 årsverk) og Sykehjemsetaten (0,5 årsverk) sykehjemspresttjeneste. Kommersielle aktører legger ikke inn prestetjeneste i sine anbud eller ved overtagelse av sykehjemsdrift. Fra Paulus sykehjem følger et slikt

eksempel: Da privat drifter overtok hjemmet etter Kirkens Bymisjon, ble prestestillingen omgjort til kulturarbeider.

Bidrag fra andre kommuner til sykehjemspresttjeneste

I de siste års debatt omkring finansiering av sykehjemsprester, har flere påpekt at Oslo kommune er den eneste kommunen som bevilger penger til bispedømmerådet for denne type tjeneste. Oslo er ikke den eneste kommunen som bevilger penger til denne type tjeneste.

Det følger av gjennomgangen nedenfor, at alle kommuner har plikt til å legge til rette for institusjonsbeboeres praktisering av tros- og livssyn. Flere kommuner har, i likhet med Oslo, valgt å finansiere egne prestestillinger på sykehjem, men disse har i hovedsak bevilget penger til de kirkelige fellesråd og bedt disse om å drifte de aktuelle prestestillingene.

Oslo bispedømmeråd har kjennskap til at Bergen kommune finansierer tre slike stillinger, mens Stavanger, Bodø og Asker finansierer en stilling hver. Hvorvidt andre kommuner har tilsvarende avtaler med aktuelle fellesråd, kan godt tenkes uten at bispedømmerådet er kjent med dette.

2. Sykehjemsprestens plass i en helhetlig omsorg

Som nevnt ovenfor, ble det tidlig på 80-tallet enighet mellom kirke og kommune i Oslo om nødvendigheten av en egen sykehjemspresttjeneste for å ivareta sykehjemsbeboernes særlige behov, uten at dette fullt ut var nedfelt i et eget regelverk. Senere har ulike offentlige myndigheter gjort vedtak og innført nye retningslinjer som får konsekvenser også på dette området. Nedenfor følger en kort beskrivelse av de viktigste bestemmelsene som i dag gjelder med hensyn til beboere på sykehjem og deres rett til tros- og livssynsutøvelse og behov for åndelig omsorg.

Retten til egen tros- og livssynsutøvelse

I rundskrivet fra Helse- og omsorgsdepartementet ([I-6/2009](#)) om «[Rett til egen tros- og livssynsutøvelse](#)» understrekes det at det er tjenesteyter som sammen med tjenestemottakeren og hans/hennes nærmeste har ansvar for å tilrettelegge for den enkeltes tros- og livssynsutøvelse.

Det fremkommer også i rundskrivet at beboerne skal ha frihet til å leve i samsvar med sitt livssyn ([Sykehjemsforskriften](#) § 4-6). I denne sammenheng også å kunne legge til rette for samtaler om eksistensielle spørsmål og sikre at kulturelle og åndelige behov blir ivaretatt. Innholdet i departementet sitt rundskriv fra 2009 bekreftes i Verdighetsgarantien fra 2010.

Forskriften om en verdig eldreomsorg

[Verdighetsgarantien](#) fra 2010 klargjør hvordan tjenestetilbudet skal utformes for å sikre retten til nødvendig helsehjelp og et verdig tjenestetilbud for eldre. I garantien følger det

ekspisitt av § 3 at hensynet til å tilby «*samtaler om eksistensielle spørsmål*» skal ivaretas, i tillegg til å legge til rette for lindrende behandling og en verdig død.

Samhandlingsreformen (innført januar 2012)

[Reformen](#) understreker at helsehjelp skal gis lokalt og at det skal være en bedre samhandling mellom spesialisthelsetjenesten og kommunale helsetjenester.

NOU nr. 1 2013: «Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitik»

[Utredningen](#) påpeker at det er en offentlig oppgave å legge til rette for at alle borgere kan få utøve sin tro i det offentlige rom. Et av fokusområdene i rapporten er de som bor på institusjoner, herunder sykehjem. (Tros- og livssynsutøvelse i offentlige institusjoner, kap. 15.)

Oppsummering

En rekke offentlige dokumenter og gjeldende regler som er førende for kommunens eldreomsorg, fastholder at alle som bor på institusjon har rett til å kunne praktisere eget tros- eller livssyn. Det er kommunens ansvar å legge til rette for dette på en god og verdig måte.

3. Formål og plassering, samt oversikt over sykehjemsprestens oppgaver og kompetanse

Med bakgrunn i det som er beskrevet ovenfor, følger det nedenfor en beskrivelse av sykehjemspresttjenesten i Oslo slik den praktiseres i dag.

Stillingens formål

Sykehjemsprestens virkefelt er sykehjemmet. Presten skal ivareta det anliggende som uttrykkes i Rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet at «*Alle som er avhengige av kommunale helse- og omsorgstjenester skal få tilrettelegging og bistand for å kunne utøve sin tro og sitt livssyn.*» Konkret innebærer dette at presten sørger for at institusjonens brukere, om de ønsker det, kan få del i kirkens sjelesorg, forkynnelse, sakramentsforvaltning, og samtaler. Hvordan dette skal skje, blir avtalt ved den enkelte institusjon.

Organisasjonsmessig plassering

Sykehjemspresten er del av personalet ved institusjonen. Det er ulike ordninger for den organisasjonsmessige plassering. Kontor og nødvendig utstyr er tilrettelagt fra institusjonen. Sykehjemspresten er i tillegg knyttet til den lokale menighet og har prostens som nærmeste kirkelige overordnede. Prestetjenesten er under biskopens tilsynsområde.

Hovedoppgaver og kompetanse

- Sykehjemspresten skal betjene Den norske kirkes medlemmer på sykehjemmet.

- Sykehjemspresten er selvsagt, og når det er ønskelig, behjelpelig med å legge til rette for at medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn får betjening fra sine egne.
- Kirkelig gravferd er en naturlig del av sykehjemsprestens arbeid. Det innebærer ofte en avslutning på en langvarig kontakt med både avdøde og deres pårørende.
- Sykehjemspresten har ofte oppfølging av pårørende i forbindelse med dødsfall ved sykehjemmet.
- De fleste sykehjemsprester deltar i veiledning og undervisning av personalet. Sykehjemspresten deltar i teamarbeid og tverrfaglig arbeid ved institusjonen. Aktuelle temaer ved undervisning kan f.eks. være en verdig død, etikk/etiske dilemmaer, kommunikasjon med pasienter og pårørende, åndelig omsorg, sorg samt undervisning om norsk kultur/norske tradisjoner og høytider for personale og studenter.
- Noen sykehjemsprester er medlem i Klinisk-etisk komité i kommunehelsetjenesten(KEKK). Det er en tverrfaglig komité der ansatte, pårørende, pasienter og/eller beboere kan reise etiske problemstillinger. KEKK driver også opplæring for ansatte i etisk refleksjon. Presten leder og eller deltar i grupper for etisk refleksjon der målet er å bevisstgjøre personalet på etiske dilemmaer og inspirere til å ta gode valg ved å ta opp temaer som verdier, taushetsplikt, overgrep og tvang.
- Presten bidrar også med støtte og debriefing av personalet i forbindelse med krisesituasjoner.
- Sykehjemsprestene har en særlig faglig kompetanse spisset inn mot arbeid i helsevesenet. Kompetansen ligger hos den enkelte prest gjennom selve profesjonsutdanningen og yrkeserfaring. I tillegg har de fleste pastoral-klinisk utdanning (PKU). Flere har også «Etterutdanning for prester i helsesektoren» og «Samtaler i kirken, relasjoner og språk». Mange har veilederutdanning. Noen har utdanning innen demensomsorg, (Marte Meometoden), kognitiv terapi, transaksjonsanalyse og familierterapi. Flere av prestene har i tillegg både utdanning og erfaring som sykepleiere.

4. Prestetjenesten i et livsynsmangfoldig samfunn

Tjenesten med sykehjemsprester i Oslo ble etablert på et tidsrom hvor tros- og livsynsmangfold ikke var satt på dagsorden av særlig mange, og få så for seg at andre enn sykehjemsprester fra Den norske kirke kunne ivareta disse behovene. I dag opplever vi et større mangfold av tros- og livssyn, og Den norske kirke er kun en av mange aktører i dette landskapet.

Samtidig er det viktig å fastholde følgende:

- Åndelig omsorg må være en integrert del av den helhetlige omsorgen for å dekke beboernes behov.
- Behovet for samtaler om eksistensielle spørsmål med en egnet fagperson er viktig.
- Tros- og livssynsutøvelse oppleves som svært viktig i livets siste fase, både av den døende og de pårørende.

- Det er viktig å få ivaretatt livsfaseriter i forbindelse med død.

Det er viktig med kompetanse på den enkelte institusjon for å kunne sikre at momentene ovenfor blir ivaretatt og fulgt opp på en god måte. Sykehjemsprestene ivaretar denne oppgaven overfor svært mange beboere, pårørende og ansatte. Samtidig er det viktig å understreke at sykehjemsprestene har vært med og sikret at andre tros- og livssyn får nødvendig plass. Fra kirkelig hold er det viktig å understreke at alle beboere har rett til å få praktisere sitt tros- eller livssyn og at det må legges til rette for dette. Det har vært og er retningsgivende for sykehjemsprestene at de skal betjene kirkens medlemmer, legge til rette for at andre får den samme betjening, og at de slik skal vise nødvendig omsorg for alle.

Med tanke på dagens situasjon, er det også viktig å være oppmerksom på at det store flertallet av dem som i dag bor på sykehjem, er medlemmer av Den norske kirke. Bispedømmerådet har ikke full oversikt over medlemsprosenten på sykehjemmene, men tall fra 2015 viser at 74 % av dem over 65 år og 78 % av dem over 70 år i Oslo, er medlemmer av Den norske kirke. Det betyr fortsatt at i lang tid framover, vil den store majoriteten av sykehjemsbeboere tilhøre Den norske kirke. Videre viser statistikken at mange andre også er medlemmer av andre kristne trossamfunn som gjerne blir betjent av en prest.

5. Veien videre

Gjennomgangen ovenfor viser at ordningen med egne sykehjemsprester i Oslo bidrar på en god måte til å ivareta beboernes lovmessige rett til å kunne praktisere egen tro, og kommunens plikt til å legge til rette for dette. Ordningen ivaretar også viktige anliggender overfor pårørende og ansatte ved sykehjemmene. Så lenge en så stor andel av beboerne er medlemmer av Den norske kirke eller andre kristne trossamfunn som i dag, er det formålstjenlig at denne type tjeneste ivaretas av sykehjemsprester i Den norske kirke. Samtidig er det viktig at mennesker med annet tros- og livssyn også får ivaretatt sine behov. Når dette skal utvikles videre, er det viktig at det ikke skjer på bekostning av en tjeneste som har vist sin berettigelse, men ved at en legger til rette for dette i tillegg til prestatetjenesten.

Ordningen med egne sykehjemsprester i Oslo har røtter tilbake til 80-tallet, og bispedømmerådet har, på vegne av kommunen, ivaretatt dette behovet ved bruk av midler bevilget fra kommunen. Bevilgningene har imidlertid ikke økt i tråd med lønnsveksten, slik at antall årsverk er betydelig redusert (25 %) siden oppstarten rundt år 1985. Samtidig har antall sykehjem og beboere på disse økt.

Oslo bispedømmeråd har i brev av 24.6.15 påpekt behovet for en tydelig økning av antall sykehjemsprester. I utgangspunktet mener bispedømmerådet at alle sykehjem bør ha egen sykehjemsprest i deltidsstilling. Samtidig bør noen sykehjem ha ekstra presteressurser, og bispedømmerådet har prioritert følgende:

- 1) Det er i dag etablert fire såkalte helsehus. Disse bør alle ha en 100 % stilling som sykehjemsprest for å kunne ivareta pasienter, pårørende og ansatte på en god

måte.

- 2) Noen sykehjem har egne fagavdelinger eller er tilpasset spesielle grupper, f.eks. sykehjem med egen lindrende enhet, avdeling for yngre demente, avdeling for pasienter med sjeldne diagnoser, rusproblematikk og psykiatri. Alle disse bør ha sykehjemsprest i minst 50 %, og da fortrinnsvis noen med videreutdanning rettet inn mot disse gruppene. Noen bør også ha 100 % stilling.
- 3) Alle sykehjem med mer enn 100 beboere bør ha egen sykehjemsprest i minst 50 % stilling.

Etter Oslo biskop og bispedømmerådets oppfatning, er det også i framtiden stort behov for kvalifiserte og dedikerte sykehjemsprester i Oslo. Dagens bevilgning er ikke tilstrekkelig, og bør økes samtidig som det er viktig å skape ro rundt tjenesten, ikke minst for å kunne rekruttere dyktige medarbeidere inn i dette arbeidet. Det bør derfor være forutsigbare økonomiske rammer for denne tjenesten i årene som kommer.